

„Fehérköpenyes gyilkosok.” Sztálin utolsó gáztette, a cionista orvosper

Varga Csaba dr.

Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Orvosi Népegészségtani Intézet,
Környezetegészségtani Tanszék, Pécs

Gyászolt a „béketábor”. Hivatalosan 1953. március 5-én 21.50-kor meghalt a Népek Nagy Vezére, Joszif Visszari-onovics Sztálin. Utolsó éveiben az öreg diktátort állandóan kínozták a retteget a mérgezésről. (Ez nem is lehetett egészen meglepő, hiszen a Borgiákat meghazudtoló méretben volt divatban a mérgekeverés a szovjet uralkodó elitben, lásd például Gorkij 1936-ban bekövetkezett halálát [1].) A „Gazda” hosszú depressziós szakaszai átmeneti eufóriával váltakoztak. Kezelőorvosai szerint a depressziót pontosan körülírható paranoiás tünetek kísérték. Elsőként ezt a kiváló pszichiáter és neurológus Vlagyimir Behtyerev (Bechterew) állapította meg 1927-ben, és ezt óvatlanul közölte is a diktátorral. Ez aztán az életébe került, röviddel később a kiváló egészségi állapotnak örvendő tudós ugyanis mérgezési tünetek közt elhunyt. Boncolás nem történt, illetve az agyat kiemelték, a test többi részét azonban rögtön elhamvasztották, a család tiltakozása ellenére [2, 3]. Feltételezik, hogy Behtyerev gyorsan ható ópiumkészítményt kapott, hogy az alvás közben beálló halált a szív megállásának lehessen tulajdonítani. A fellépő hányás azonban keresztülhúzta ezt a tervet. Két állambiztonsági orvos a tudós szállásán maradt a halál beállta után is, és meghamisíthatták az állítólagos végrendeletet. Hogyan lehetne különben magyarázni, hogy Behtyerev – aki élete folyamán a boncolás mellett állt ki – élete utolsó óráiban saját felboncolását megtiltotta? [4]

Sztálin nem akart pszichiátert látni többé. Mikor a politikai rendőrség jelentéséből megtudta, hogy orvostársaságban üldözési mániájáról és nagyzási hóbortjáról beszélt a felső körökben népszerű belgyógyász, Jakov Etinger, ő sem kerülhette el a sorsát, belekeverték a „cionista orvosok” perébe [2]. Sztálint bal kezének petyhüdsége mellett, ötven fölött már számtalan betegség kínozták, gyakori torok- és tüdőgyulladás, krónikus bélhurut, hasmenés, ínsorvadás, fogfájás, ízületi fájdalmak. 1945-ben agyvérzés és szívroham érte. Ezt követően sohasem jött rendbe, sőt lemondásáról terjedtek el a hírek a nemzetközi sajtóban. Ez újabb idegrohamokat váltott ki belőle. A Fekete-tengerhez utazott kúraltatni magát. Az ezt követő esztendőkből ismétlődő pánikrohamai közepette elkergette régi kezelőorvosait, végül koncepciót per kreált ellenük: az 1953. január 13-i *Pravda*-ban „fehérköpenyes gyilkosoknak” nevezte őket [5].

Sztálin a háború után elhatározta, hogy újabb terrorhullámot indít el az 1930-as évek nagy terrorjához hasonlóan, letörendő népeinek a háborús győzelem után egyre inkább éledező önbizalmát. Célja volt továbbá a végső és teljes megszabadulás „ösbolsevik” elvtársaitól. Elsőként a zsidóságot vette célba, miután nem sikerült Izrael Államot szövetségesévé tennie. Az általa gerjesztett antiszemita hullám, a „cionizmus”, a „kozmozopolitizmus” elleni harc elsöpörte például a Zsidó Antifasiszta Bizottság vezetőit (1948/1949 fordulóján egymás után letartóztatták őket). Állítólag már épültek a kínai határ mentén a koncentrációs táborok a szovjet zsidóság számára [6]. 1952-ben zárult le a zsidó antifasiszták pere: augusztus 12-én tizenhárom vezetőjüket végezték ki (és gondoljunk az 1952 novemberében megrendezett csehszlovák Slánský-perre is, amelyben a tizennégy vádlott közül tizenkettő zsidó volt) [7]. Pedig – és elsősorban Sztálin hibájából – a holokauszt hatmillióra becsült áldozatából minden negyedik szovjet állampolgár volt. Nyikolaj Bulganyin, későbbi kormányfő, akkori honvédelmi miniszter (aki nem volt antiszemita) Jakov Etingernek elmondta halála előtt, hogy 1953 januárjában megígérte Sztálinnak, hogy részt vesz a zsidó lakosság deportálásában a cionista orvosper után [2].

Pravda, 1953. január 13., kedd

A *Pravda*, a Szovjetunió Kommunista Pártja központi lapjának első oldalán azon a napon döbbenetes hírt olvashattak a szovjet polgárok. A TASZSZ jelentése alapján beszámolt egy terrorista orvoscsoport letartóztatásáról és az ügyükben elindult nyomozásról (1. ábra).

„Az állambiztonsági szervek bizonyos idővel ezelőtt terrorista orvoscsoportot lepleztek le, amely azt a célt állította maga elé, hogy kártékony kezelésekkal megrövidítse a szovjet állam vezetőinek életét. A terrorista csoport tagjai voltak: M. Sz. Vovszki belgyógyász orvosprofesszor, V. Ny. Vinogradov belgyógyász orvosprofesszor, M. B. Kogan belgyógyász orvosprofesszor, B. B. Kogan orvosprofesszor, P. I. Jegorov orvosprofesszor, A. I. Feldman fül-orr-gégész orvosprofesszor, J. G. Etinger orvosprofesszor, A. M. Grinstejn ideggyógyász orvosprofesszor, G. I. Majorov belgyógyász orvosprofesszor.

MOSCOW DAILY PRESS REVIEW

SECTION B

No. 13

Tuesday, January 13, 1953

MAIN FEATURES

ARREST OF GROUP OF WRECKER-DOCTORS

FOUL SPIES AND MURDERERS DISGUISED AS PROFESSOR-DOCTORS (Pravda)

DOMESTIC AFFAIRS

ALL PAPERS

ARREST OF GROUP OF WRECKER-DOCTORS

Some time ago a terrorist group of doctors who set themselves the aim of cutting short the lives of active personages of the Soviet Union by means of wrecker medical treatment was discovered by State Security organs.

Among the members of this terrorist group were: Professor M. S. Vovsi, physician; Professor V. M. Vinogradov, physician; Professor M. B. Kogan, physician; Professor B. B. Kogan, physician; Professor P. I. Egorov, physician; Prof. A. I. Feldman, otolaryngologist; Professor Ya. G. Etinger, physician; Professor A. M. Grinstein, neuropathologist; G. I. Maiorov, physician.

1. ábra

Részlet az eredeti Pravda-közlönyéből („Aljas kémek és gyilkosok professzor-orvosok álcájában”) és a CIA egykori sajtószemléjéből, a kártevő orvosok peréről.

(Forrás: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP91T01172R000200140001-5.pdf>)

Dokumentumok adatai, tanulmányok, orvosszakértői vélemények és a letartóztatottak vallomásai alapján megállapítást nyert, hogy a tettesek, a nép titkos ellenségei kártékony kezeléseket végeztek, és aláásták a betegek egészségét. A vizsgálat megállapította, hogy a terrorista csoport résztvevői, kihasználva orvosi helyzetüket és előre megfontolt, bűnös módon visszaélve a betegek bizalmával, aláásták az utóbbiak egészségét, tudatosan figyelmen kívül hagyták a betegek objektív kivizsgálási adatait, helytelen diagnózist állítottak fel, amely nem felelt meg valóságos betegségüknek, azután pedig helytelen gyógykezeléssel tönkretették őket. [...] A bűnös orvosok első sorban a vezető szovjet katonai káderek egészségét igyekeztek megrendíteni, harcképtelenné tenni őket, és ezzel meggyengíteni az ország védelmét. Arra törekedtek, hogy munkaképtelenné tegyenek [marsallokat, hadseregtábornokokat, admirálisokat]. A letartóztatás azonban megíúsította bűnös terveiket, és a tetteseknek nem sikerült elérni céljukat. Megállapítást nyert, hogy ezek a gyilkos orvosok, az emberiség söpredéke, akik sárba taposták a tudomány szent zászlaját, és bemocskolták a tudósok becsületét, külföldi titkosszolgálatok zsoldjában álló ügynökök voltak. A terrorista csoport tagjainak többsége, Vovszki M. Sz., Kogan B. B., Feldman A. I., Grinstein A. M., Etinger J. G. és mások kapcsolatban

álltak a »Joint« nemzetközi zsidó burzsoá nacionalista szervezettel, amelyet az amerikai felderítés a más országokban élő zsidóknak nyújtott állítólagos anyagi segítség végett hozott létre. Valójában azonban ez a szervezet az amerikai felderítés vezetésével széles körű kém- és terroristatevékenységet, valamint más aknamunkát folytat számos országban, többek között a Szovjetunióban. [...] [Joint: The American Jewish Joint Distribution Committee – a szerző megjegyzése.] A terrorista csoport más tagjai (Vinogradov V. Ny., Kogan M. B., Jegorov P. I.) pedig a brit felderítés réges-régi ügynökeinek bizonyultak. A vizsgálat a legközelebbi jövőben befejeződik. (TASZSZ)” [6]

Az üg 1952. november 7-én kezdődött. Az ünnepségek után őrizetbe vették a Kreml kórházának vezető orvosait, professzorokat, a legfelsőbb pártelit kezelőit. (V. Ny. Vinogradov Sztálin személyes orvosa volt.) Közös vonásuk volt még, hogy csaknem mindannyian zsidó származásúak voltak. Az orvosok károkozásának tudták be Andrej Zsdánov és Alekszandr Scserbakov halálát, valamint olyan potenciális célpontjaikat sorolták fel, mint Georgij Dimitrov vagy Georgij Malenkov.

Fantasztikus rémhírek keltek szárnyra, hogy zsidó orvosok orosz gyermekeket oltanak be diftériával, és a szülészeten csecsemőket gyilkolnak [8, 9]. Pogromhangulat uralkodott el az egész országban. Zsidósan hangzó kereszt- (például Szolomon), apai (például Davidovics) vagy vezetéknevük (például Svarc vagy Epstein) alapján atrocitások értek békés polgárokat. Egyetemeken hallgatók fenyegették zsidónak vélt tanáraikat. (Ilyenre a Horthy-rendszerben nálunk is volt példa, és később más elvi alapon, de gyakorlatilag hasonlóan működött a kínai „kulturális forradalom” is.) A formálódó orvosper folyamánként gúnyrajzok jelentek meg (2. ábra), tovább szítva a nagyszámú praktizáló zsidó orvos elleni haragot. Volt „anya”, aki inkább hagyta volna tüdőgyulladásban meghalni gyermekét, mint hogy a zsidó orvos által adott „mérget” elfogadja [10].

Beindult tehát a hatalom gépezete, a cionista orvosper előkészítése. Az állambiztonság addigi vezérkarát Sztálin leváltotta, és a Komszomol apparátusából hozott fiatalokat Lavrentij Bérija megkerülésével, ő volt ugyanis a következő kiszemelt áldozata a vezetésből. (Vjacseszláv Molotov és Klimt Vorosilov ekkor már kegyvesztett volt.) Pjotr Kolubovnak az orvos-összeesküvés felgöngyölítését szánta a „Gazda”. Nyikolaj Meszjacev pedig Londonban szaglászott a helyi Joint-kirendeltség és a szovjet orvosok állítólagos kapcsolatáról. Ekkor kapta a váratlan hírt Sztálin haláláról [2].

Mi történt a dácán?

A lefogott orvosok még nem sejtették, hogy március 5-én, abban a percben, hogy a haldokló Sztálin dácájára szándékosan késleltetve odarendelt orvosok megállapították a halál beálltát, ők megmenekültek. Csak spekulációk vannak arra, hogy március 2. és 5. között miért

2. ábra | A *Krokoggyil* című szovjet vicclap gúnyrajza a jóságos orvos álarcában dolgozó, dollárral kitömött zsidó kártevőről. (Forrás: <https://x.com/>)

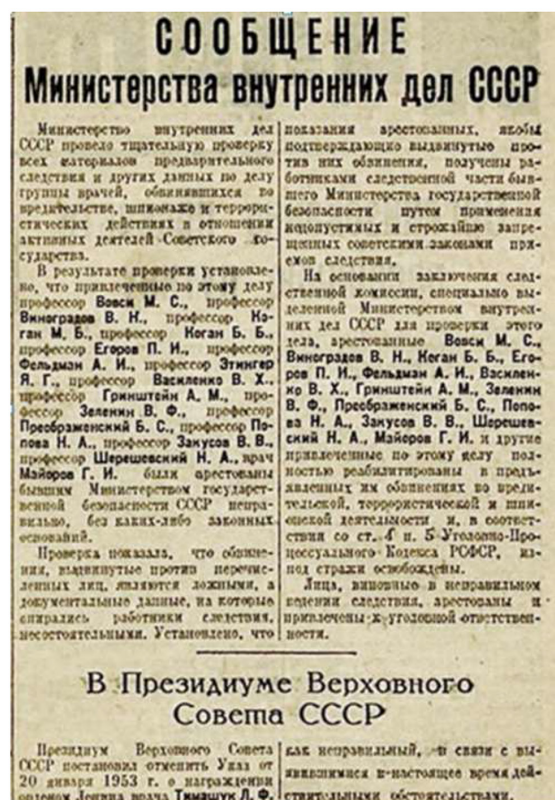
érkeztek jókora késéssel orvosok, miért hiányzik több oldal a kórlapok dossziéjából, mennyire indokolt agyvérzéskor a patológus által a bélben talált fekete vér. Talán megmérgezték? [1, 2]

Bérijának – aki már érezte a hurkot a nyaka körül – kulcsszerepe lehetett a „némák összeesküvésében”, mely abban állt, hogy legközelebbi harcostársai *hagyták* meghalni a zsarnokot. („Nem kell ide orvos, Sztálin elvtárs csak mélyen alszik” – mondta állítólag Bérija, amikor a dácán a személyzet nyugtalankodni kezdett, hogy a „Gazda” a szokott időben még nem ébredt fel [11, 12].) Bériját egyébként Sztálin halála sem mentette meg, még 1953 folyamán az utódok – kémkedésért! – elítélték és kivégezték.

Új szelek

Bérija fokozatosan – ma úgy mondanánk, proaktívan – átvette a kezdeményezést a kollektív vezetés többi tagjától, elsősorban a kijelölt utód Malenkovtól. Április 3-án leállította a nem sokkal Sztálin halála előtt – januárban – nyomozati szakaszba került új koncepció ügyeket, mindenekelőtt a „kártevő orvosok ügyét”. Szabadlábra helyezte a januárban letartóztatott orvosokat. Paradox módon épp a főhóhérnak köszönhatték tehát életüket.

A „béketábor” meglepetésre ébredt 1953. április 4-én. Ilyen beismerés még sohasem volt a szovjet bolsevik párt történetében, és Sztálin alatt nem is lehetett volna. A *Pravda* második oldalán nem a szokásos legfelsőbb fórumoknak, hanem Bérija minisztériumának közleményét találták, mely tudatta: a Kreml orvosainak állítólagos összeesküvése provokáció alapult, a vádak hamisak voltak,

3. ábra

A Szovjetunió Belügyminisztériumának jelentése a letartóztatott orvosok ártatlanságáról, lentebb a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének közleménye Tyimasuk Lenin-rendjének visszavonásáról (*Pravda*, 1953. április 4.). (Forrás: <https://www.eurazsia.hu/1953/01/13/a-kozmopolitizmus-elleni-kampany/>)

a vallomásokat pedig törvénytelen módszerekkel csikarták ki. A vádlottakat azonnal rehabilitálták. Az ezt követő közleményből, melyet a Legfelsőbb Tanács adott ki, az olvasók azt is megtudhatták, hogy az Elnökség visszavonta Ligijja Tyimasuk doktornő Lenin-rendjét, melyet azért kapott 1953. január 20-án, mert feljelentette az 1946-ban elhunyt Andrej Zsdánov orvosait, akik szerint szándékosan félrekezelték a kultúr pápát (3. ábra).

Ezek után az idegenellenesség – legalábbis nyíltan – már sem a sajtóban, sem az utcán nem jelent meg. (Sőt éles fordulat állt be a külpolitikában is: a Szovjetunió újra felvette a diplomáciai kapcsolatot Izraellel, illetve lezárták a koreai háborút is.) Igaz, hogy az antiszemitizmus, mely a cári idők óta mélyen gyökerezett az orosz birodalom népeinek lelkében, ettől nem szűnt meg. Ezért aztán ez a kártya később bármikor újra kijátszható maradt Hruscsov, Brezsnyev és a többiek kezében.

Magyar vonatkozások

A *Szabad Nép*, a magyar pártlap gyorsan reagált a *Pravda* 1953. januári cikkére. 14-én közölte, 15-én kommentálta is azt. A feltehetőleg Révai József tollából megjelent cikkben már dicsérték is a Szovjetuniót, hogy milyen keményen odacsaptak a burzsoá nacionalistáknak. A cikk

keményen ostromozta a Jointot: „A »Joint« például Magyarországon lényegesen szélesebb körű, szerteágazóbb működést fejtett ki, mint a Szovjetunióban, s csak néhány éve tiltottuk ki az országból. És ez a kitiltás nem jelenti azt, hogy egyszersmind »munkájának« minden nyomát eltüntettük volna. A »Joint« szerepe a gyilkos banda irányításában külön figyelmeztet arra, hogy élesekben kell fellépünk a burzsoá nacionalizmus, a cionizmus minden árnyalatával, minden kísérletével szemben, mert ezek az ellenséges tevékenység melegágyai.” Ekkor Péter Gábor, mint a hazai „cionista összeesküvés vezetője”, már letartóztatásban volt [13]. Megszólt az *Orvosi Hetilap* is. A Szerkesztőség közleményéből idézik. „A magyar orvosok mély megvetéssel és gyűlölettel fordulnak el a leplezett orvosgyilkosoktól. Megfogadják a Párt tanítását az éberség terén és fokozzák harcukat a kozmopolitizmus ellen.” [14]

Bérija továbbra is igen aktív maradt. A szatellit államok vezetőit sorra a Kremlbe rendelték, és fejükre olvasták azokat a bűneiket, amelyeket korábban Sztálin (és ők maguk is) elkövettek [1, 2]. Gyakorlatilag Bérija imperitens hangnemben legorombította a „népi demokráciákat” vezető elvtársait. Különösen nem kímélte a magyar vezetőt, Rákosi Mátyást, illetve a keletnémet Walter Ulbrichtot [2, 10]. Az ideológiai vonal tehát látványosan megváltozott.

Ezt megelőzően, még március 20-án, „Bűnös orvosok felelősségre vonása” címmel a következő egyhasábos közlemény jelent meg a *Szabad Népből* [15]: „Az Egészségügyi Minisztérium vizsgálatának eredményeként őrizetbe vették Zádor Imre orvost. Zádor Imre, a Kútvölgyi úti állami kórház orvosa egyik betegét evipános injekció segítségével elaltatta és egy elmegyógyintézet zárt osztályára vitette azért, mert a beteg az orvosi titoktartás megsértése miatt Zádort felelősségre vonta. Az esettel kapcsolatban megállapítást nyert dr. Babics Antalnak és dr. Lenhof Antalnak, a kórház igazgatóinak súlyos felelőssége is, akiket az Egészségügyi Minisztérium azonnali hatállyal felfüggesztett. (MTI)”

Számos zsidó orvost tartóztattak le szovjet mintára, például Szántó György professzort, Grósz István főorvost a Központi Katonai Kórházból, illetve magát a kórház parancsnokát, Vadász Gyulát, Benedek Lászlót (a volt Zsidó Kórházból) – akit fővádlottnak jelöltek ki –, illetve Weil Emilt (az Egészségügyi Tudományos Tanács elnökét) vagy Babics Antalt, a budapesti Orvoskar dékánját. Többségüket végül elengedték, de volt, aki 1956-ig nem szabadult [16]. A készülő, szovjet mintára kreált koncepciók ügyet a moszkvai hírek nyomán szerencsére hamarosan leállították, s az új miniszterelnök, Nagy Imre kormánya megkezdhetette a politikai foglyok, a koncepciók perekben elítéltek szabadon bocsátását, rehabilitálását is.

Irodalom

- [1] Kun M. Mysterious 20th century, documentary TV-series. [Rejtélyes XX. század, dokumentumfilm-sorozat.] MTVA, 2024–2025. [Hungarian]
- [2] Kun M. Stalin's sunset. [Sztálin alkonya.] Unicus Műhely, Budapest, 2012; pp. 1–449. [Hungarian]
- [3] Kesselring J. Vladimir Mikhailovic Bekhterev (1857–1927): Strange circumstances surrounding the death of the great Russian neurologist. *Eur Neurol.* 2011; 66: 14–17.
- [4] The disease named (mistakenly) after Bechterew. [Akiról (tévesen) elnevezték: Bechterew Vladimir. Tudnivalók a betegségről.] Available from: <https://www.bechterewes.hu/tudnivalok-a-betegsegrol/bechterew-vladimir/> [accessed: February 18, 2025]. [Hungarian]
- [5] Vicious spies and killers under the mask of academic physicians. *Pravda*, 13 January 1953. Available from: <http://www.cyberussr.com/rus/vrach-ubijca-e.html> [accessed: February 18, 2025].
- [6] Gereben Á. Ilja Ehrenburg and anti-Semitism of the Soviet state. [Ilja Ehrenburg és a szovjet állami antiszemitizmus.] Available from: <https://epa.oszk.hu/00300/00381/00037/gereben.htm> [accessed: February 18, 2025]. [Hungarian]
- [7] Michel Tatu's article in *Le Monde*. Kremlin's doctors rehabilitated forty years ago. [Michel Tatu cikke a *Le Monde*-ban. Negyven éve rehabilitálták a Kreml zsidó orvosait.] *Magyar Hírlap*, 1993. április 8. [Hungarian]
- [8] Brent J, Naumov VP. Stalin's last crime. The plot against the Jewish doctors, 1948–1953. Harper Collins, New York, NY, 2003; pp 1–11.
- [9] Gereben Á. Prologue to the great terror. [Előhang a nagy terrorhoz.] Available from: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/elhang-a-nagy-terrorhoz> [accessed: February 18, 2025]. [Hungarian]
- [10] Rubenstein J. The last days of Stalin. [Sztálin utolsó napjai.] Európa Kiadó, Budapest, 2017. [Hungarian]
- [11] Szilágyi Á. From the party-state to the police-state. [Pártállamból a rendőrállamba. Lavrentyij Bérija 1953-as rendőrállami peresztrójkája.] 2000 Irodalmi és Társadalmi havilap 2019; 31(6): 3–41. [Hungarian]
- [12] Szilágyi Á. The Bérija file. [A Bérija-dosszié.] 2000 Irodalmi és Társadalmi havilap 2002; 14(1): 46–52. [Hungarian]
- [13] Rác J. Beginning of an eventful year: 1953. [1953, Egy mozgalmas esztendő kezdete hetven év távlatából.] Available from: <https://veritasintezet.hu/hu/mindennapi-tortenelem/1953-egy-mozgalmas-esztendo-kezdet-hetven-ev-tavlatabol> [accessed: February 18, 2025]. [Hungarian]
- [14] Editorial: Wrecking doctors in the service of imperialism. [Szerkesztőségi közlemény: Kártevő orvosok az imperializmus szolgálatában.] *Orv Hetil.* 1953; 94: 113–114. [Hungarian]
- [15] Impeachment of wrecking physicians. [Bűnös orvosok felelősségre vonása.] In: Arcanum újságok, *Szabad Nép*, március 20. Available from: https://adt.arcanum.com/hu/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICIgbWFneWFyIG9ydm9zcGVyIn0&per_page=20 [accessed: February 18, 2025]. [Hungarian]
- [16] Available from: https://adt.arcanum.com/hu/view/Nepszabadsag_1988_12/?query=%20magyar+orvosper&pg=35&layout=s [accessed: February 18, 2025]. [Hungarian]

Varga Csaba dr.,
Pécs, Szigeti út 12., 7624
e-mail: chemsafety@freemail.hu